

8. Præterea. Non potest esse species altior suo genere, neque aliquid aliis seipso. Sed donum est aliquid aliis virtute. Cum ergo pietas sit pars justitiæ, & fortitudo sit quædam virtus cardinalis, videtur quod neutra debeat dici donum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex prædictis patet, tria sunt genera virtutum. Sunt enim virtutes intellectuales, theologicæ, & morales: in quibus omnibus hoc commune invenitur quod perficiunt ad actus suos secundum humanum modum. Unde cum donum elevet ad operationem quæ est supra humanum modum, oportet quod circa materias omnium virtutum sit aliquod donum quod habeat aliquem modum excellentem in materia illa; nec tamen oportet quod tot sint dona quot sunt virtutes: quia in unoquoque genere in quo multa continentur, convenit esse unum summum; & ita respectu multarum virtutum quæ sunt unius coordinationis, potest unum donum excellentiam importare. Sicut etiam supra dictum est, multæ virtutes, etiam quæ sunt circa diversas materias, assignantur partes unius virtutis, secundum quod in materia ejus communicant. Operatio autem humana, ad quam humano modo virtus perficit, vel pertinet ad contemplationem, secundum quam conspiciuntur necessaria, & æterna, vel pertinet ad actionem, secundum quam disponuntur contingentia, quæ libero arbitrio sunt subiecta. In contemplatione autem humana duplex est via. Una secundum quam proceditur ad agnitionem necessariorum, & æternorum, quæ pertinet ad inventionem. Alia secundum quam ex principiis primis alia ordinantur, quæ pertinet ad iudicium. In prima autem via proceditur humano modo ex sensu in memoriam, ex memoria in experimentum, & ex experimento in prima principia, quæ statim notis terminis cognoscuntur: & hunc processum perficit intellectus, qui est habitus principiorum. Uterius in eadem via proceditur inquirendo ex istis principiis in conclusiones; & ad hoc perficit alia virtus intellectualis, quæ dicitur scientia quantum ad ea quæ rationi subjacent; in his autem quæ super rationem sunt, perficit fides, quæ est inspectio divinorum in speculo, & in ænigmate. Quod autem spiritualia quasi nuda veritate capiuntur, supra humanum modum est; & hoc facit donum intellectus, qui de auditis per fidem mentem illustrat, ut dicit Gregorius. In alia autem via contemplationis motus humanus est ut ex simplici inspectione primorum principiorum, & altissimarum causarum homo de inferioribus iudicet, & ordinet; & hoc fit per sapientiam, quam ponit Philosophus intellectualem virtutem in VI. Ethic. cap. v. & vi. quia sapientis est ordinare, ut in principio Metaphysic. cap. ii. dicitur. Sed quod homo illis causis altissimis uniatu transformatus in earum similitudinem, per modum quo qui adhæret (4) Deo, unus spiritus est, I. Corinth. vi. ut sic quasi ex intimo sui de aliis iudicet, & ordinet non solum cognoscibilia, sed etiam actiones humanas, & passiones; hoc supra humanum modum est, & hoc per sapientiam donum efficitur. Ex parte autem actionis duo inveniuntur, scilicet dirigere, quod pertinet ad cognitionem; & exequi, quod est affectionis. In cognitione autem practica, quæ dirigit in operibus moralibus, invenitur duplex via, sicut &

(4) Vulgata Domino. (5) Forte ut non in his terminis includatur.

in contemplationis cognitione, scilicet inventio, & iudicium. In inventione autem modus humanus est quod procedatur inquirendo, & conjecturando ex his quæ solent accidere: quia ex talibus, & circa talia est moralis consideratio, ut Philosophus dicit; & hæc inventio secundum hunc modum perficitur per eubulliam, quæ est bona consiliatio. Sed quod homo accipiat hoc quod agendum est, quasi per certitudinem a Spiritu Sancto edoctus, supra humanum modum est; & ad hoc perficit donum consilii. In via autem altera modus humanus est quod ex his quæ frequenter solent accidere, homo de inventis per consilium iudicet probabiliter, quod fit per quoniam, & synesim; & ulterius ordinem huius iudicii imponat inferioribus, quod fit per prudentiam, quæ præceptiva est. Sed quod homo certitudinaliter sentiat de his quæ agenda occurrunt, supra hominem est; & hoc fit per donum scientiæ, quæ docet conversari in medio pravæ & perversæ nationis: unde & ipsum nomen certitudinem importat. Executio autem activæ vitæ in duobus consistit, scilicet in operationibus, quibus fit communicatio ad alterum, & in passionibus, quibus homo ad seipsum disponitur. Operationes autem quibus fit communicatio ad alterum, secundum humanum modum regulantur, vel ex eo ad quem est communicatio, sicut cum ei aliquid exhibetur, quod facit iustitia; vel ex ipso qui ad alterum sua communicat, in quantum bonum ejus relucet in tali communicatione, ut mensura harum communicationum: quæ quidem communicatio vel est in hoc quod homo sua tribuit, quod facit liberalitas in mediocribus, & magnificentia in maximis donis, vel sumptibus: vel in eo quod seipsum alteri exhibet sive per cognitionem, ut scilicet cognoscatur talis qualis est per dicta, & facta, quod facit virtus quædam quæ a Philosopho, Ethic. IV. c. xiiii. dicitur veritas; sive per affectionem, in quantum se delectabilem exhibet sociis, ut in ludis, quod facit eutrapelia; vel in communi vita, quod facit amicitia, quæ a Philosopho VIII. Ethic. virtus ponitur per quam homo ad unumquemque decenter se habet in dictis, & factis. Sed quod ratio communicationis quantum ad omnia prædicta non attendatur ex bono communicantis, vel ejus ad quem est communicatio (ut (5) in his terminis includatur, ut homo alteri tantum tribuat quantum debet, vel quantum ei expedit qui tribuit, sed quantum est Deo acceptum divinum bonum quod in se, vel in proximo relucet) hoc supra humanum modum est; & hoc fit per donum pietatis. Passiones autem vel pertinent ad concupiscibilem, vel ad irascibilem. In passionibus ergo irascibilis dirigendis secundum humanum modum accipitur pro mensura, vel regula, rationis bonum. Passiones enim irascibilis ad tria reducuntur. Primum est spes, quæ est respectu ardui boni consequendi: quæ quidem dirigitur per hoc quod homo pensatis viribus propriis secundum eorum mensuram ad ardua virtutis opera se extendat; & hoc facit magnanimitas, quæ est circa magnos honores, & quædam virtus innominata, quæ est circa mediocres. Honor enim virtuti debetur. Secundum autem est timor, & audacia, quæ sunt respectu mali difficilis imminenti; & in his passionibus diriguntur, ut secundum quantitatem suarum virium quis huiusmodi aggrediatur, vel fugiat, quod ad fortitudinis virtutem pertinet. Tertium ira, quæ consurgit ex læsione præcedente, in qua dirigimur ut homo non insurgat in vindictam ultra quan-

quantitatem offensæ, & ordinem huius, quod facit mansuetudo. Sed quod homo in omnibus his pro mensura accipiat divinam virtutem, ut scilicet ad ardua virtutis opera se extendat, ad quæ se suis viribus non sufficere, & pericula quæ vires suas excedant, non formidet divino auxilio innixus, & de illatis injuriis non solum vindictam non requirat, sed etiam gloriam habet in remunerationem intendens, supra humanum modum est; & hoc totum efficitur per donum fortitudinis. In passionibus autem concupiscibilis, quæ sunt amor, concupiscentia, & delectatio, secundum humanum modum diriguntur ad bonum rationis, ut scilicet tantum homo ad temporalia bona afficiatur quantum indiget; quod fit per temperantiam, quæ est circa maximas delectationes, & concupiscentias, & secundum alias ei annexas. Sed quod homo ex reverentia divinæ majestatis omnia hæc ut strictora arbitretur, supra humanum modum est; & hoc per donum timoris perficitur: unde in Psalm. cxviii. 120. dicitur: Confige timore (6) tuo carnes meas. Quidam vero accipiunt numerum donorum secundum pronitates ad peccatum, eo quod donum est ad auferendum defectum potentiam in qua est virtus: unde dicunt; quod contra pronitatem ad superbiam est timor ad humilitatem inclinans; contra pronitatem ad invidiam, quæ proximo compati nescit, est pietas; contra avaritiam scientia, cuius est bene conversari cum hominibus, unicuique reddendo quod suum est, quod avaritiæ opponitur; contra accidiam, fortitudo; contra iram, quæ agit omnia (7) in præcipiti, consilium; contra gulam quæ sensus hebetat, intellectus; contra luxuriam sapientia, quia gustato spiritu desipit omnis caro. Alii vero accipiunt numerum donorum secundum ea quæ in Christo exiiebantur ad patiendum: quæ quidem fuerunt quatuor; scilicet reverentia ad Patrem mittentem, & sic est timor; compassio, vel misericordia ad eos pro quibus patiebatur, & sic est pietas; virilitas ad passiones sustinendas, & sic est fortitudo; & fructus passionis consideratio, & sic est intellectus. (8) Consilium autem fortitudinem dirigit, scientia pietatem, sapientia intellectum. Alii vero accipiunt secundum ea quæ ex peccato consequuntur. Consequuntur enim in concupiscibili duritia, ut non subveniatur proximo; & contra hanc est pietas; in irascibili timiditas, contra quam est fortitudo; & præsumptio sive audacia, contra quam est timor. In rationali vero respectu finis, hebetudo ut non cognoscatur, contra quam est intellectus; & stultitia, ut non afficiatur aliquis debite ad finem, & contra hanc est sapientia. Sed respectu eorum quæ sunt ad finem, ignorantia, qua scilicet homo nescit quid expediat ad prosecutionem finis; & contra hanc est scientia; & precipitatio, per quam homo ex impetu passionis magis ducitur in his quæ sunt agenda, quam ex electione; & contra hanc est consilium. Alii vero aliter accipiunt dicentes; quod dona perficiuntur in duplici vita. In contemplativa quidem sapientia per modum gustus experientis; intellectus per modum visus insipientis. In activa autem quantum ad necessarium malum, timor; quantum ad operationem boni, ad quod omnes tenentur, pietas ut exequens, & scientia ut dirigens; quantum vero ad operationem boni, ad quod non omnes tenentur. In III. Sent. Tom. III. (6) Al. Deu. (7) Al. A. præcipiti. (8) Nicolai. Adduntur autem tria, quia consilium fortitudinem dirigit.

mentur, fortitudo ut exequens, & consilium ut dirigens. Sed prima assignatio magis videtur accepta secundum proprias rationes donorum. Ad primum igitur dicendum, quod fides est in intellectu, spes autem, & charitas in voluntate, ut prius dictum est. Intellectus autem humanus ex sua natura habet imperfectionem in modo intelligendi, quia spiritualia non potest percipere nisi deveniens in ea ex sensibilibus; sed voluntas non habet ex sua natura aliquem modum imperfectionis, ut dictum est: & ideo charitatis, & spei non responderet aliquod donum quod perfectiori modo operetur: imperfectio enim quæ est in actu spei, non est ex modo operandi, sed magis ex distantia objecti. Ad secundum dicendum, quod perfectio temperantia consistit in retrahendo a delectationibus circa quas est, unde & non tenet acceptis; perfectio autem fortitudinis in sustinendo, vel aggrediendo; iustitia autem in operando quæ ad alterum sunt. Et ideo iustitiæ responderet donum quod est ad operandum, scilicet pietas; & fortitudini donum quod est ad sustinendum, & aggrediendum, quod eodem nomine nominatur: temperantia autem donum quod sonat in recessum ab aliquo, scilicet timor, ut prius dictum est. Ad tertium dicendum, quod idem est directivum in recessu a termino, & in accessu ad alium terminum: & ideo timor, qui sonat in recessum, non habet aliquod speciale directivum præter ea quæ dirigunt in aliis exequentibus, quæ pertinent ad accessum ad terminum. Ad quartum dicendum, quod quia donum elevat hominem ad id quod est supra se, ideo convenienter donum respondens iustitiæ ex illa parte iustitiæ sumitur quæ ei quod maxime supremum est, debetur. Huiusmodi autem est pietas, quæ debetur Deo, & patri carnali, vel etiam patriæ, quæ debetur civitati. Ad quintum dicendum, quod iudicium prudentiæ per donum scientiæ perficitur, sicut & consilium per donum consilii. Ad sextum dicendum, quod multæ aliæ virtutes pertinent ad cognitionem quam fides, & prudentia, sicut patet de omnibus intellectualibus; & ideo ratio procedit ex falsis. Ad septimum dicendum, quod timor sonat in quandam subiectionem hominis per quamdam reverentiam. Quanto autem creatura magis creatori subijcitur, tanto altior est; sicut materia quanto magis subijcitur formæ, tanto perfectior est: & ideo timor in excellentiam sonat, secundum quod importat reverentiam ad Deum, & sic enim maxime donum est. Ad octavum dicendum, quod pietas quæ est donum, est supra iustitiam & supra omnes partes ejus, ut ex prædictis patet; & ideo non est idem cum pietate, quæ est pars iustitiæ. ARTICULUS III. Utrum dona maneat in patria. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod (6) dona non remaneant in patria. Donum enim fortitudinis videtur esse contra difficultates ordinatum. Sed in patria non erit aliqua difficultas. Itaque...

(6) Dicitur in III. Sent. Tom. III. (6) Al. Deu. (7) Al. A. præcipiti. (8) Nicolai. Adduntur autem tria, quia consilium fortitudinem dirigit.

go ibi non erit fortitudinis donum.
2. Præterea. Pietas est ad compatiendum proximo. Sed in patria non erit compassio. Ergo nec pietas donum.

3. Præterea. Timor est ad retrahendum à malo, & ex fide consequitur. Sed in patria evacuabitur fides, & omne malum cessabit. Ergo non erit ibi timor.

4. Præterea. Secundum Damascenum, Lib. II. de Fid. orth. cap. xxii. consilium est de dubiis. Sed in patria non erit dubitatio. Ergo nec consilium.

5. Præterea. I. Corinth. xii. 8. *Scientia destruetur*: ipsa enim docet conversari in medio pravæ & perversæ nationis: quod in patria penitus non erit. Ergo neque donum scientiæ erit in patria.

6. Præterea. Dona omnia, ut dictum est, tollunt imperfectionem quæ est in virtutibus quantum ad modum operandi. Sed in patria non erit imperfectio. Ergo donis non indigebimus; sed ipsæ virtutes perfectæ sufficient.

Sed contra. Christus fuit simul verus viator, & comprehensor. Sed in Christo fuerunt dona excellentissima, ut patet per id quod dicitur. Isai. 11. Ergo per comprehensionem gloriæ non excluduntur; & ita remanebunt in patria.

Præterea. Dona sunt perfectiora virtutibus cardinalibus. Sed illæ manent in patria. Ergo multo fortius dona.

Præterea. Per donum elevatur homo supra humanum modum, sicut patet ex dictis. Sed hoc præcipue erit in patria, quando erimus æquales Angelis Dei, ut dicitur Math. xxii. Ergo dona permanebunt in patria.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod modus unicuique rei ex propria mensura præfiguratur: unde modus actionis sumitur ex eo quod est mensura, & regula actionis: & ideo cum dona sint ad operandum supra humanum modum, oportet quod donorum operationes mensurentur ex altera regula quam sit regula humanæ virtutis, quæ est ipsa Divinitas ab homine participata suo modo, ut jam non humanius, sed quasi Deus factus participatione, operetur, ut ex prædictis patet: & ita omnia dona communicant in mensura operationis; differunt autem in materia circa quam operantur. Illa enim quæ in vita (1) activa perficiunt, habent materiam communem cum moralibus virtutibus; illa vero quæ perficiunt in vita contemplativa, habent materiam communem cum theologis, & intellectualibus virtutibus, eo quod præcipuum objectum contemplationis Deus est, qui est objectum theologiarum virtutum. Dona igitur illa quæ perficiunt in vita activa, non manent quantum ad actus quos habent circa propriam materiam, sicut nec virtutes cardinales: quia nec timor à noxiis retrahit, nec fortitudo difficilia sustinere facit: sed remanebunt quantum ad actus quos habent circa Deum, qui est mensura operationis in illis, sicut timor hominem per reverentiam Deo subijciat. Dona autem illa quæ perficiunt in vita contemplativa, remanebunt quantum ad actus quos habent circa propriam materiam, & quantum ad actus quos habent circa propriam mensuram; sed perficientur quantum (2) ad modum: quia quantumcumque dona ad altiorem modum elevent quam sit communis homini modus,

(1) Al. deest activa. (2) Al. ad modum. (3) Al. remanebunt. (4) Al. deest actus. (5) Forte affectu. (6) Al. proprie.

numquam ramen in via ad modum patriæ pertinere possunt.

Et per hoc patet responsio ad prima quinque, quæ procedunt de donis perficientibus in vita activa secundum actus quos habent circa propriam materiam.

Ad sextum dicendum, quod dona illa quæ communicant cum virtutibus in objecto quod in patria remanebit, non remanebunt in patria à virtutibus illis distincta, à quibus non distinguuntur, nisi ex imperfectione, & perfectione in modo operationis; quod patet de intellectu, & fide: quia visio, quæ fidei succedit, ad intellectus donum perfectum pertinet, ut patet in Glossa Math. v. Et similiter est de sapientia, per quam filii Dei vocabimur in comparatione ad spem, quæ ad hanc celsitudinem aspirat. Sed dona illa quæ communicant cum virtutibus moralibus in materia quæ in patria non (3) remanebit, non remanebunt quoad actus quos habent circa materiam illam in qua cum virtutibus communicabunt, sed quantum ad actus quos habent circa mensuram, in qua non communicant cum virtutibus. Et ideo actus illorum donorum remanebunt distincti ab actibus virtutum qui erunt in patria & erunt actus horum donorum medii inter actus virtutum theologiarum & actus moralium virtutum, sicut qui in patria remanebunt: quia actus virtutum theologiarum erunt circa Deum secundum se, sicut charitatis in diligendo ipsum; actus vero doni erunt circa Deum, in quantum est regula dirigens ad operandum in omnibus aliis; sicut timor reverentiam ad Deum habebit, ex qua in hac vita omnia mundi prospera contempsit. Actus vero virtutis cardinalis erit circa finem proprium, quem quis consecutus est ex meritoriis actibus virtutum; sicut (4) actus temperantiæ nullo (5) defectu noxiis delectari, ut in præcedenti distinctione dictum est.

ARTICULUS IV.

Utrum beatitudines respondeant singulis donis.

1. 2. quæst. ix. art. 1.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod beatitudines non respondeant singulis donis. Sicut enim supra dictum est, singulis virtutibus non respondent singula dona. Sed beatitudines sunt virtutes, ut dicit Glossa super illud Psalm. 11. *Purgatum septuplum*. In sermone (inquit) Domini septem præmittuntur virtutes, quæ & beatitudines, dicuntur, quia perfectos, & bonos faciunt. Ergo beatitudines, & dona non respondent sibi invicem.

2. Præterea. In via non potest esse beatitudo rei, sed spei tantum. Sed quilibet actus meritorius facit sperare beatitudinem; quia spes est ex meritis proveniens, ut supra distinct. xxvi. dictum est. Ergo non oportet quod beatitudines respondeant donis, quæ sunt supra modum humanum perfectiora, sed virtutibus, quantumcumque imperfectis.

3. Præterea. Beatitudines ponuntur geminatæ, sicut patet Math. v. 3. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*: hoc totum ad unam beatitudinem pertinet. Dona autem ponuntur singulatim. Ergo dona, & beatitudines non correspondent sibi invicem.

4. Præterea. Inter dona (6) primo computatur sapien-

tia. Sed sapientiæ non correspondet paupertas spiritus, quæ prima inter beatitudines ponitur. Ergo beatitudines non recte respondent donis.

5. Præterea. Dona sunt tantum septem; beatitudines autem octo. Ergo non respondent sibi invicem.

6. Præterea. Inter dona ponuntur quatuor ad cognitionem pertinentia. Sed inter beatitudines una tantum pertinet ad cognitionem, illa scilicet qua dicitur, Math. v. 8. *Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt*. Ergo non respondent beatitudines donis.

7. Præterea. Scientia in omnibus actibus qui ad vitam activam pertinent, videtur dirigere. Ergo scientiæ non magis correspondet illa beatitudo: *Beati qui lugent*, ut Glossa dicit, quam aliqua aliarum.

Sed contra est quod dicitur in Glossa Math. v. ibi enim singulæ beatitudines singulis donis adaptantur.

Præterea. Beatitudo, sive felicitas, secundum Philosophum, X. Ethic. cap. vii. vel x. est operatio secundum perfectam virtutem. Sed dona sunt perfectissimæ virtutes, ut ex dictis patet. Ergo & beatitudines correspondent donis.

Præterea. Dona à Magistris ponuntur media inter virtutes & beatitudines. Sed dona respondent virtutibus, ut ex dictis patet. Ergo & beatitudines respondent donis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quidam dicunt, quod beatitudines sunt quidam habitus perfectiores donis, sicut dona sunt perfectiora virtutibus. Unde dicunt, quod virtutes perficiunt ad actus primos, dona autem ad actus secundos, sed beatitudines ad actus tertios. Sed non de facili potest assignari differentia inter actus beatitudinum, & donorum, quæ sufficiat ad differentiam habituum; quod patet ex differentia quam assignant, quæ non est nisi secundum intensionem, & remissionem, quod non sufficit ad diversificandum habitum. Et ideo aliter dicendum, quod beatitudines non sunt habitus distincti à virtutibus, & donis; sed sunt operationes virtutum perfectarum ex adjunctione donorum, sive potius (7) operationes ipsorum donorum. Et hoc consonat dictis Sanctorum, qui beatitudines virtutes nominant eo modo loquendi quo virtus dicitur actus virtutis. Consonat etiam ipsi Evangelio, quod inter beatitudines multa enumerat quæ manifeste ad dona, vel virtutes pertinent. Consonare etiam videtur ad hoc Magister, qui de beatitudinibus specialem tractatum non facit, sicut de virtutibus, & donis. Consonat etiam Philosophorum dictis, qui felicitatem dicunt etiam esse operationem secundum perfectam virtutem. Perfectio autem virtutis potest tripliciter accipi. Primo quantum ad speciem virtutis, sicut prudentia quæ dirigit alias virtutes morales, & sapientia quæ dirigit alias intellectuales. Unde à Philosopho, X. Ethic. cap. vii. vel xii. felicitas civilis ponitur operatio prudentiæ; felicitas autem contemplativa, sapientiæ. Secundo quantum ad statum perfectionis, ad quam perfectionem virtus pervenit per augmentum: & hæc etiam perfectio requiritur ad felicitatem secundum Philosophum in I. Ethic. cap. vi. vel x. quia sicut una dies non facit ver, ita nec beatum. Tertio quantum ad modum; & sic dona possunt dici perfectæ virtutes, ut ex dictis patet: vel etiam virtutes quibus dona adiunguntur, secundum quod unus habitus ex additione alterius adjuvatur;

In III. Sent. Tom. III.

(7) Al. deest operationes. (8) Al. aliud autem patriæ. (9) Al. ad septimam. (10) Al. deest scilicet.

& sic beatitudines, de quibus loquitur Dominus, Math. v. dicuntur operationes perfectæ virtutis, Et quia dona, ut dictum est, habent duplices actus, quosdam qui pertinent ad viam, & quosdam qui pertinent ad patriam; ideo in singulis beatitudinibus duo ponuntur, unum pertinens ad statum viæ, (8) aliud autem ad statum patriæ. Differt tamen in his quæ pertinent ad vitam contemplativam, & activam. Vita enim contemplativa & hic incipit, & in futuro consummatur: unde actus qui erunt perfecti in patria, quodammodo in hac vita inchoantur, sed imperfecti sunt. Donum autem intellectus, cuius est spiritualia apprehendere, in patria ad ipsam divinam essentiam pertinet; eam intuendo: unde in sexta beatitudine quæ ad donum intellectus pertinet, ponitur quantum ad statum patriæ: *Quoniam ipsi Deum videbunt*. Sed in statu viæ spiritualia, & præcipue Deum, magis videmus cognoscendo, quid non est, quam apprehendendo quid est: & ideo quantum ad statum viæ ponitur *cordis munditia* non solum à passionum illecebris (quam munditiæ donum intellectus non facit, sed præsupponit per vitam activam perfectam) sed etiam ab erroribus, & phantasmatibus, & spiritualibus formis, à quibus omnibus docet abscedere Dionysius in Lib. de mystica Theologia cap. i. tendentes in divinam contemplationem. Similiter etiam donum sapientiæ, cuius est spiritualia quæ intellectus apprehendit, iudicare, sive ordinare, sive approbare, infallibiliter, & recte iudicare, & ordinabit de omnibus quæ ei subduntur, sive sint apprehensiones, sive operationes: & in hoc quædam similitudo Deitatis in homine apparebit, cum Deus à providendo, & iudicando nomen acciperit, secundum quam homo filius Dei manifeste ostendetur. Unde in septima beatitudine, quæ (9) ad sapientiam reducit, dicitur: *Quoniam filii Dei vocabuntur*. In statu autem viæ magis operatur in removendo impedimenta, quæ prædictam ordinationem perturbare possunt, quam eam assequatur; & ideo *pacificatio* ponitur in septima beatitudine quantum ad statum viæ, per quam perturbantia pacem, quæ est ordinationis prædictæ terminus, quietare conatur & in seipso, & etiam quantum ad alios qui quocumque modo ei obediunt. Activa autem viæ finis est non cognitio, sed operatio: & ideo actus consilii, & scientiæ, quæ in vita activa dirigunt, non computantur inter beatitudines; sed tamen beatitudines, quæ sunt actus donorum exequentium, in Glossa Math. v. ei attribuntur, in quantum actus habitus exequentis est etiam quodammodo habitus dirigentis. Ad donum autem timoris, ut dictum est, pertinet omnia temporalia bona ex reverentia divinæ majestatis despiciere: quorum quædam sunt extrinseca, sicut divitiæ, & honores, & horum contemptus ad primam beatitudinem pertinet, qua dicitur: *Beati pauperes spiritu*. Paupertas enim spiritus, ut dicit Glossa, duas habet partes, scilicet rerum abdicacionem, & spiritus, id est superbiam, contritionem. In patria enim non erit actus timoris circa temporalia bona, sed circa id quod erat ratio contemnendi ista temporalia. Et ideo in hac beatitudine ponitur, quantum ad statum patriæ, *dominium regni caelorum*, in quo divitiæ, & honores cælestes comprehenduntur, ex quorum consideratione temporalia contemnebantur. Alia vero temporalium bonorum intrinseca sunt homini, (10) scilicet delicia: & horum contemptus pertinet ad tertiam beatitudinem,

Ddd 2

Al. ad septimam. (10) Al. deest scilicet.

qua dicitur: *Beati qui lugent*: & ponitur quantum ad statum patrie consolatio futura, cujus respectu consolatio temporalis despiciatur. Et quia difficiliora magis rationis directione indigemus, ideo tertia beatitudo attribuitur dono dirigenti, scilicet scientia; prima autem dono exequenti, scilicet timori: difficilius enim abnegantur intrinseca quam extrinseca bona. Ad donum autem fortitudinis pertinet omnia difficilia sustinere cum gaudio. Est autem duplex difficultas. Una in labore operationum, & talis sustinentia ad quartam beatitudinem pertinet, qua dicitur: *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam*; id est, qui quaelibet laboriosa, & difficilia in prosecutione operationum iustitiae sustinent. Sed quantum ad statum patrie ponitur *saturitas*, in qua comprehenditur omne illud quod laborantes recreare solet. Alia difficultas est in passionibus illatis tolerandis, cujus sustinentia ad octavam beatitudinem pertinet, qua dicitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*. Sed quia ista iustitia est manifestativa omnium precedentium, ideo nec speciale sibi primum redditur, sed redditur ad caput, id est ad primum positum in prima beatitudine, ut per hoc ostendatur quod omnium beatitudinum premia (1) ei debentur; & propter hoc etiam non attribuitur alicui speciali dono. Sed quarta attribuitur dono fortitudinis. Ad donum autem pietatis pertinet perficere in his quae ad alterum sunt. Ad alterum autem aliquis bene se habet dupliciter. Uno modo, ut molestiae ei non inferantur, etiam si ipse prius intulerit; & hoc pertinet ad secundam beatitudinem, qua dicitur: *Beati mites*: Glossa: „ Qui cedunt improbis, & vincunt in bono malo. “ Et quia impugatio proximi plerumque contingit propter pacificam possessionem temporalium bonorum, ideo in hac beatitudine ponitur, quantum ad statum patrie, *possessio terrae*, scilicet viventium. Alio modo aliquis se habet bene ad alterum, ut beneficia ei exhibeat; & hoc pertinet ad quintam beatitudinem, qua dicitur: *Beati misericordes*: & ponitur pro premio liberativo ab omni miseria, cujus intuitu aliquis miserias aliorum relevat. Sed quia difficilius est benefacere quam non nocere, ideo secunda beatitudo attribuitur dono exequenti, scilicet pietati; quinta autem dono dirigenti, scilicet consilio, quod ad alterum est, sicut & pietas. Scientia enim non dicitur ordinem ad alterum, sicut nec timor.

Ordo autem harum beatitudinum accipitur, secundum quod ab exterioribus homo magis ad interiora progreditur: quia maxime extrinseca sunt bona temporalia exteriora; post hoc autem passiones innatae; post hoc operationes propriae exteriores: (2) tum quia in his est labor: post hoc compassio interior; post hoc apprehensio; post hoc ordinatio. Passio vero illata ponitur ultimo, quasi aliorum manifestativa.

Ad primum igitur dicendum, quod beatitudines dicuntur virtutes, in quantum sunt actus perfectarum virtutum, scilicet donorum: & ideo beatitudines respondent donis, sicut operationes habitibus.

Ad secundum dicendum, quod virtus imperfecta facit sperare beatitudinem futuram solum merendo ipsam, sed virtus perfecta per meritum, & assimilationem ad ipsam; sicut etiam pueros bonae indolis dicimus felices, secundum Philosophum in I. Eth.

(1) *Al. omittitur ei.* (2) *Supplet Nicolai*: tum quia sunt priores, & manifestiores quoad nos: tum quia in his &c.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Colligitur ex Lib. de paradiso, sed expresse, ut jam sup.

cap. x. vel xiv. in quantum in eis quoddam iudicium futurae felicitatis apparet.

Ad tertium dicendum, quod habitus donorum sunt idem in via, & in patria; actus autem non: & ideo beatitudines geminantur, non autem dona.

Ad quartum dicendum, quod dona sunt tantum a Deo, & ideo praordinantur secundum quod sunt perfectiora: sic enim sunt Deo propinquiora. Sed operationes donorum, quae sunt etiam beatitudines, sunt etiam a nobis: & ideo ordinantur secundum quod sunt priora quoad nos, quibus est ascensus ab inferioribus ad superiora, & de imperfectis ad perfecta.

Ad quintum dicendum, quod non oportet quod singulis donis singulae beatitudines respondeant: quia alicui dono respondent duae beatitudines, & alicui beatitudini duo dona, unum sicut dirigens, alterum sicut exequens, ut ex dictis patet. Sed secundum hoc dicuntur beatitudines donis respondere, quia non est aliqua beatitudo quae directe non respondeat alicui dono, neque aliquid donum cui non respondeat aliqua beatitudo.

Ad sextum dicendum, quod vitae activae finis non est cognitio: & ideo cum beatitudo finem quemdam nominet, non potest poni in vita activa aliqua beatitudo pertinens ad cognitionem, sed solum in vita contemplativa, cujus perfectio in cognitione consistit. Sed dona nominantur habitus, qui non sunt fines: & ideo non est similis ratio de donis, & beatitudinibus.

Ad septimum dicendum, quod quamvis scientia, & consilium dirigant in omnibus actibus activae, tamen quidam eorum magis per quamdam appropriationem reducuntur ad scientiam, vel consilium, quam alii, ut ex dictis patet.

ARTICULUS V.

Utrum fructus correspondeant donis.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod fructus non correspondeant donis. Quia, ut dicit Ambrosius, (a) virtutes fructus dicuntur, quia suos possessores sancta, & sincera delectatione reficiunt. Sed virtutes non respondent donis, sed praecedunt ea. Ergo nec fructus.

2. Praeterea. Fructus videtur in primum sonare. Sed dona non tantum ad primum, sed ad statum etiam meriti pertinent. Ergo donis fructus non respondent.

3. Praeterea. Fructus a fruendo dicitur. Sed Deo solum fruendum est, ut Augustinus dicit Lib. I. de doct. christ. cap. 1. Ergo videtur esse tantum unus fructus, sicut una fruitio; & ita non possunt fructus correspondere donis, quae sunt septem.

4. Praeterea. Fructus distinguuntur secundum diversos status virtutum, ut patet Matth. xlii. in Glossa: quia fructus tricesimus debetur conjugatis, sexagesimus autem viduis, sed centesimus virginibus. Dona autem non distinguuntur secundum diversos status, quia in omnibus statibus possunt aliquo modo dona haberi. Ergo fructus non respondent donis.

5. Praeterea. Gal. v. ponuntur multo plures fructus quam septem. Cum ergo dona sint tantum septem,

rem, fructus autem duodecim, videtur quod fructus non respondeant.

Sed contra. Beatitudines respondent donis. Sed beatitudo continet fructum, cum non sit sine delectatione, ut dicitur I. Ethic. cap. xii. vel xv. Ergo fructus donis respondent.

Praeterea. Sap. xv. 15. dicitur: *Bonorum laborum gloriosus est fructus*. Sed non sunt aliqui labores digniores quam in operibus donorum. Ergo fructus donis respondent.

Praeterea. Delectationes virtutum dicuntur fructus, ut patet ex auctoritate Ambrosii inducta. Sed non minor est delectatio in donorum actibus quam in actibus virtutum. Ergo fructus respondent donis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod nomen fructus a corporalibus ad spiritualia transfertur. Dicitur enim in corporalibus fructus quod de terra nascentibus, expectatur: & ideo omne illud quod de re aliqua quis consequitur, quasi mercedem laboris, circa illam impensi, dicitur fructus. Hoc autem est & illud quod de re aliqua principaliter expectatur; & sic fructus omnis nostri operis Deus est: & iterum illud quod quis consequitur ex operatione, non principaliter propter hoc operans, dicitur fructus; & sic delectationes quae in bonis operibus sunt, sunt quidam fructus bonorum operum: & hoc modo in auctoritate praedicta accipit Ambrosius fructum, dicens ipsas virtutes fructus esse, in quantum delectant. Secundum Philosophum autem III. Ethic. cap. vi. & vii. vel x. & xi. omnis operatio procedens ex habitu perficiente naturam, habet delectationem annexam: unde cum felicitas, vel beatitudo sit operatio secundum virtutem perfectam, quoddam formale completivum beatitudinis est ipsa delectatio: & ideo fructus qui delectationem nominant, beatitudinibus respondent, sicut beatitudines donis. Inter fructus autem computatur quidam qui sunt essentialiter delectatio, ut *gaudium* quantum ad unionem, & praesentiam bonorum; & *pax* quantum ad remotionem impedimentorum perturbantium delectationem: & ideo hi duo fructus respondent omnibus donis, & beatitudinibus. Quidam vero ponuntur quasi ratio delectationis, & causa. Est autem delectatio in operibus activae, & contemplativae vitae. In operibus autem activae vitae ratio delectationis est duplex. Uno modo ex remotione impedientium veram delectationem spiritus: delectatio enim ex operatione non impedita causatur, secundum Philosophum Ethic. VII. cap. xiv. vel xiii. Alio modo ex praesentia bonorum spiritui convenientium. Impeditur autem spiritualis delectatio vitae activae dupliciter. Uno modo per delectationes contrarias, scilicet bonorum temporalium: sicut enim operationes contrariae sunt, ita & delectationes, ut dicit Philosophus in X. Eth. cap. v. vel viii. Temporalis autem delectatio vel est in bonis exterioribus, scilicet divitiis, & honoribus; & hanc delectationem cohibet *modestia*, quae fructus ponitur, & respondet paupertati spiritus: vel etiam in delectationibus carnis; & sic reprimuntur vel abstinendo ab illicitis, quod facit *castitas*, vel etiam a licitis, quod facit *continentia*, secundum Glossam interlinealem: & hi duo fructus respondent beatitudini luctus: & per consequens hi tres fructus res-

(1) *Addit Nicolai* (quae est de iustitia) (2) *Forte superfluit vox* aliquam. Ex Edit. P. Nicol. (a) I. Topicorum cap. xlii.

pondent dono timoris quasi exequenti. Vel aliter secundum Philosophum in VII. Ethic. cap. xxi. vel xiv. potest distingui castitas a continentia, ut per continentiam sic reprimantur concupiscentiae ut non dominantur, per castitatem autem ut etiam subiiciantur. Alio modo impeditur delectatio spiritualis per exteriores difficultates: quae quidem consistunt vel in labore actionum, quem vincit *longanimitas*; unde hic fructus responderet quartae beatitudini, (1) & dono fortitudinis: vel etiam in dolore passionum, & hic dupliciter vincitur. Uno modo ut per eas constantia animi non frangatur quantum ad seipsum; & hoc facit *pauca*; & hic fructus responderet octavae beatitudini: *Beati qui persecutionem patiuntur*: & dono fortitudinis. Alio modo ut homo ab inferente non turbetur ad nocendum ei; & hoc facit *mansuetudo*: & hic fructus responderet militati, quae est secunda beatitudo, & dono pietatis. Bonum autem conveniens secundum activam vitam, quod delectationem facit, est etiam in affectu, secundum quod homini omne bonum complacet & sui, & alterius: hoc enim est hominem dulcem habere animum, & sic est *bonitas*: Glossa interlinealis, „ dulcedo animi: “ & in ordine ad effectum, secundum quod homo est bene communicativus suorum ad alios; & sic est *benignitas*: & hi duo fructus respondent beatitudini quintae, quae est de misericordia, & dono pietatis. Omnes autem praedicti fructus respondent donis consilii, & scientiae quasi dirigentibus. In vita autem contemplativa non potest esse aliquid delectationem impediens, nisi ex parte activae vitae: quia secundum Philosophum (a) Eth. Lib. VII. cap. ult. delectationi quae est in considerando, non est contrarium. Unde non est ibi ratio delectationis, nisi ex praesentia boni, in quo mens quiescit; & hoc dupliciter. Uno modo per cognitionem spiritualium sine dubitatione, & sic est *fides*: Glossa, „ de invincibili certitudo: “ & responderet sextae beatitudini; & dono intellectus. Alio modo per intimam unionem ad spiritualia, ex quo potest iudicari de omnibus aliis, quia *spiritualis omnia iudicat*: I. Corinth. ii. 15. & sic est *charitas*: & responderet septimae beatitudini, scilicet *Beati pacifici*, & dono sapientiae.

Ad primum igitur dicendum, quod virtutes dicuntur fructus non ratione habituum, sed quia in operibus delectationem annexam habent: unde & virtutes quae inter fructus nominantur, sicut castitas, mansuetudo, & huiusmodi, non ponuntur in quantum sunt virtutes, sed in quantum habent aliquam rationem delectandi.

Ad secundum dicendum, quod sicut peccatum habet suam poenam annexam (2) aliquam: quia omnis inordinatus animus sibi est poena, ut dicit Augustinus in Lib. Confes. cap. xli. ita & meritum habet suum fructum adjunctum; qui tamen fructus in futuro complebitur, sicut & malorum poena: & ideo donis respondent fructus etiam quantum ad actus quos in via habent.

Ad tertium dicendum, quod frui aliquo, proprie est ipsum ut fructum habere. Hoc autem habet aliquis ut fructum quem expectat principaliter ex suo opere. Unde illo quod consequitur ex opere non principaliter expectato, non proprie dicitur aliquis frui, sed solum illo quod principaliter expectatur, quod est solum Deus. Et ideo quamvis sit una tantum fruitio,

(1) *Al. (1)*
(2) *Al. (2)*